

Femte årgången.

HERMES.

Organ för den arendska stenografien i Sverige,
utgifven af Svenska Stenografförbundet,
redigerad af *Conrad Lundgren*, Upsala.

N:o 2.

Februari.

1886.

Utkommer i 12 nummer om året mellan den 10 och 20 i hvarje månad. Prenumeration sker på närmaste postanstalt. Pris för år 2 kr. 75 öre, för $\frac{1}{2}$ år 1 kr. 50 öre. Medlemmar af sv. stenografförbundet, som rekvirera minst 5 ex. under en adress direkt hos redaktionen, erhålla ex. för 2 kr. 25 öre, och då minst 10 ex. tagas, för 2 kr. Förbundsörening, som rekvirerar minst 5, 10 eller 20 ex. under en adress direkt hos redaktionen, erhåller ex. för resp. 2 kr., 1 kr. 75 öre, 1 kr. 50 öre. Lösnummer kosta 30 öre.

Prenumerationsanmälan.

Tidningens *syfte* är, som hittills, att verka för spridandet af stenograficus nyttiga konst och med kraft värna det arendska systemets intressen.

Hermes kommer att *inhålla*: *längre artiklar*, behandlande viktiga stenografiska frågor (t. ex. »Hur bör en stenografisk kurs ledas?» »Hur förvärfvas lättast referentfärdighet?» m. fl.), *resebref* från Tyskland, Schweiz, Italien och Frankrike (särskildt behandlande stenografiska förhållanden), *stenografiska notiser* från in- och utlandet, inlägg i *systemfrågan*, *anvisningar* och *råd* för *nybörjare*, *anmälningar* af nyutkommen stenografisk litteratur och slutligen *läsöfningsafdelning*.

I den storartade framgång, som den arendska stenografien särskildt under det sist förflutna året har rönt, se vi en borgen för, att vår konst under detta år trots alla våra motståndares angrepp skall vinna en ännu större framgång.

Upsala den 10 januari 1886.

Redaktionen.

Om "ortografi" och "fonetik" i Gabelsbergers system.

Den gabelsbergerska stenografiens förkämpar i vårt land tyckas med förkärlek fästa sig vid, att »den gab. stenogr. är bygd på fonetisk grundval», och anse detta som en af de viktigaste orsakerna till sitt systems vidsträckt spridning. Samtidigt betona de emellertid, att ortografiska skrifsätt, om man så finner nödigt, kunna användas. Det är därför icke att undra på, att den i propagandabladet införda förebräelsen mot Gab:s system, att det »fullständigt bryter

med både ortografi och fonetik», satt systemets förespråkare i eld och lågor. Hr Hansson har förklaradt, att hvar och en, »som aldrig så litet känner Gab:s system, icke kan förneka, att hvarje ord enligt detta kan fullt ortografiskt utskrifvas, om man finner deri ligga någon förtjenst».

Trots denna kategoriska förklaring hysa vi dock fortfarande vissa dubier om möjligheten att skrifva det gab. systemet ortografiskt och be att få till hrr Gabelsb. framställa följande frågor:

Kan Gab:s system skilja mellan *e* och *ä*?

Kan Gab:s system skilja mellan *sch*, *sj*, *skj*, *stj*?

Kan Gab:s system skilja mellan *tsch* och *tj*?

Kan Gab:s system skilja mellan *o* och *å* annat än med »bottentryckning» som i vissa ord icke kan tillämpas?

Kan Gab:s system skilja mellan *hj*, *gj*, *dj*, *lj*, och *j*, utan att andra läsarter (*hej*, *gej* o. s. v.) uppkomma?

Svaret på dessa frågor, hvilkas antal, om vi hade någon gabelsb. lärobok till hands, lätteligen skulle kunna flerdubblas, frukta vi ej kan utfalla annat än nekande.

Men äfven om gabelsbergarne skulle kunna lemna ett jakande svar på alla dessa frågor, äfven om den gabelsb. stenografien kunde skrivas ortografiskt, så kvarstår i alla fall det faktum, att den icke brukar skrivas ortografiskt, och att den sålunda måste inverka menligt på rättskrifningen hos mindre försigkomna.

Är då kanske det gab. systemet fonetiskt? Vi få bekänna, att om så vore fallet, vi skulle anse afvikandet från ortografien fullkomligt ursäktadt, ty ett fonetiskt skrifsätt har verkligen sina företräden, och sträfvandena att reformera ortografien i fonetisk riktning krönas med allt större framgång. Men äfven här torde nog Gab:s stenografi komma till korta. Den kan nämligen icke skilja mellan *e* och *ä*, knappast mellan *o* och *å*, och i gab. kurser får man lära sig att i många fall ej heller göra någon skilnad mellan *i* och *y*, mellan *kort* och *långt* konsonantljud, att i allmänhet i slutet af ord låta *e* träda i stället för *a* m. m.; och icke kan väl detta kallas ljudenliga skrifsätt?

Alldeles likadant är förhållandet med det tyska gab. systemet och med alla bearbetningar deraf, som vi haft tillfälle att se.

Hvad angår Arends' system, så ansluter sig den svenska bearbetningen deraf (med några oväsentliga undantag, som icke kunna antagas menligt inverka på rättskrifningen ens hos den mindre försigkomne) fullständigt till nuvarande ortografi, men tillåter äfven, i likhet med den vanliga skriften, ja, t. o. m. bättre än denna, fullt fonetiska skrifsätt.

C. L.

Verldens mest spridda stenografiska system

är icke, som kanske de flesta af våra läsare tro, det gabelsbergerska, utan ett franskt system, uppfunnet på 1860-talet af en fransman vid namn Duployé. Sy-

stemet, som räknar sina anhängare i millioner, är spridt i Frankrike, Belgien, Schweiz, England, Tyskland och Japan, till hvilket sista lands språk det nyligen blifvit öfversatt. För sin vidsträckt spridning har det i främsta rummet att tacka sin ofantliga lätthet, hvilken icke af något hittills upfunnet system torde vara öfverträffadt. Systemets öfriga egenskaper kunna våra läsare för öfrigt sjelfva bedöma af de i den stenografiska texten intagna profven derpå.

Pitmans stenografiska system,

det i England allmännast använda, håller för närvarande på att öfversättas till svenska språket af en i Upsala bosatt skotte. Huruvida öfversättningen kommer att tryckas, kunna vi ännu ej säga.

Literatur.

Stenographische Blätter, Organ des Hauptverbandes Arends'scher Stenographen (Redaktör: A. Dietze, Berlin S. Tempelherrenstr. 16 och Fr. Richter). Pris vid prenumeration hos redaktionen 4 Mark (3 kronor 60 öre). Första numret omfattar 8 sidor 8:o tytryck och 8 sidor stenografi. (»Litographie in Federmanier»).

Stenographischer Courier, Organ der Oesterländischen und Schlesischen Verbände Arends'scher Stenographen (Redaktör: G. Wendtland, Brieg, R.B. Breslau). Pris vid prenumeration direkt hos red. 3,25 Mark (2 kr. 93 öre). Första numret omfattar 8 sidor 8:o tytryck och 8 sidor stenografi (autografi). Dessutom följer som gratisbilaga tidningen »der Phönix» (4 sidor autografi), hvars ändamål är inöfvande af den under föregående år utgifna »Debattenschrift (system Arends)».

Der Stenograph, Organ der Rheinisch Westfällischen und Hannoverisch-Braunschweigischen Verbände Arendscher Stenographen (Red.: J. Wilms, Mittelstr. 13, Aachen). Innehåller *minst* 8 sidor 4:o (autografi). Pris 4 Mark (3 kronor 60 öre). Rekvireras direkt hos redaktionen.

Om gabelsbergarnes sätt att föra systemstrid

har den tyske systemgrundläggaren Velten följande träffande yttrande, som nog också kan tillämpas på de svenska gabelsbergarne:

»När man söker att blotta svagheter hos deras system, så draga de strax fram med sin statistiska årsbok för att med siffror bevisa, huru god och förträfflig deras stenografi är.»

Korta lefnadsteckningar öfver Gabelsberger och Stolze.

Franz Xaver Gabelsberger föddes den 9 februari 1789 i München. Hans fader dog tidigt, och han kom såsom gosse till sin farfar i Haag i Baiern, som var sadelmakare. Detta handverk skulle äfven han lära, men han visade föga lust och skicklighet och hade därför ingen fallenhet. Musikdirektören och läraren Plinkhardt tog honom sedan till sig och undervisade honom i alla ämnen. Sedermera besökte han gymnasiet i München. Emellertid måste han, saknande medel, gifva privatlektioner, till språk och skrift kände han sig isynnerhet dragen, mnemonik, pasigrafi, kryptografi och dechifferingskonst voro hans älsklingsämnen. 1809 blef han bekant med Sennefeldern och lärde af honom litografi, som var för stenografien ett godt förstadium, och senare litograferade han sjelf sina stenografiska arbeten, hvilket icke kunde blifva utan inflytande på skriftecknens gestaltning. År 1817 kom han på den ideen att uppfinna en snabbskrift. Ehuru de yttre omständigheterna icke voro gynsamma, använde han all möjlig flit och arbetade outtröttligt 17 år på att gifva sitt verk en fullkomlighet, som stenografien ännu icke haft. Han tienstgjorde redan 1819, 1823, 1825 o. s. v. vid landtdagen i Baiern, utbildade lärjungar och kunde 1834 framlägga för världen ett praktiskt pröfvadt och tillförlitligt system. Dock stod han icke stilla. Flitigt studerade han äldre stenografier och kom så genom studiet af de Tironisha noterna redan år 1838 på ideen om de s. k. predikatförkortningarna. Men som han var van att först sjelf noga pröfva allt, så använde han endast sjelf och i sina lärjungars förtroliga krets under flere år dessa förkortningar, men desto säkrare kunde han rekommendera dem, ty de hade redan bestått profvet. Han offentliggjorde dem 1845 under titeln: »Neue Vervollkommungen».

Gabelsberger dog den 4 januari 1849.

Wilhelm Stolze föddes i Berlin den 20 maj 1798. Äfven hans fader dog tidigt, och ehuru han genomgått gymnasiet, kunde han icke fortsätta studierna (han ville blifva prest), utan måste sörja för sitt och sin moders uppehälle. Vid sina många arbeten längtade han efter att göra bekantskap med stenografien och lärde sig 1820 Mosengeils system. Dervid blef honom stenografien så kär, att han lärde sig flere system och sysselsatte sig med uppställandet af ett nytt, hvilket han offentliggjorde 1841 och uppträdde tillika såsom lärare i stenografi i Berlin.

Stolze dog den 9 januari 1867.

(Öfversättning från tyskan.)

von ein

